

Lezing ter gelegenheid van het Jaarcongres van Regieorgaan SIA
bestuurdersontbijt
Eppo Bruins, voorzitter AWTI
17 november 2022

Waarom meer?

Waarom zou er meer geld moeten gaan naar praktijkgericht onderzoek aan de hogescholen? We hebben een decennium achter de rug waarbij het budget van SIA haast Moore's law leek te volgen: ieder opeenvolgend kabinet was het praktijkgericht onderzoek financieel ter wille, zonder dat het politiek ook maar één rimpeling gaf.

Het praktijkgericht onderzoek heeft een enorme gunfactor gehad in de afgelopen jaren. Je kunt dat zien als knappe lobby van de Vereniging Hogescholen, maar ik denk dat het ook relatief gemakkelijk ging omdat onderzoek aan de hogescholen nog altijd klein en onzichtbaar is.

Het aantal lectoren is in 13 jaar weliswaar verdriedubbeld, maar het gaat vaak om een enkele lector in deeltijd en de gemiddelde onderzoeksgroep aan een hogeschool is nog altijd maar een paar fte. Al in 2015 schreef de AWTI in een advies dat hogescholen hun docenten meer tijd en gelegenheid moeten bieden voor betrokkenheid bij onderzoek.

Onderzoek op hogescholen is niet bedreigend voor de grote broer: het universitair onderzoek. Praktijkgericht onderzoek krijgt daarom al gauw de sympathy vote: ach eigenlijk kan niemand er tegen zijn. Dus als we weer eens wat meer investeren in wetenschap en innovatie, vergeet dan vooral niet de hogescholen ook wat erbij te geven.... Ik vind dat een armoedige argumentatie.

In 2019 bracht de AWTI een advies uit over het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek. Een eerste en belangrijke conclusie was dat de politiek en het ministerie onvoldoende duidelijk maken wat er van het stelsel en de instellingen wordt verwacht. De maatschappelijke opdracht voor het hele stelsel zou in één strategisch kader voor onderwijs, onderzoek en valorisatie moeten worden vervat. Zo'n kader biedt richting: wanneer doe je het eigenlijk goed? Wat wordt er van ons verwacht? En wat betekent dit voor de instellingen?

Daarbij is de AWTI van mening dat instellingen zich sterker moeten profileren, door een helder profiel te kiezen en dat vast te leggen in bindende instellingsplannen. Een helder profiel is goed voor de herkenbaarheid van de instelling en zorgt voor meer variëteit. Door scherpere, explicietere keuzes en meer variëteit in het stelsel kunnen instellingen beter voldoen aan de maatschappelijke verwachtingen. De samenleving heeft, zo denkt de AWTI, behoefte aan herkenbare oriëntaties, op verschillende niveaus en voor verschillende doelgroepen.

Dat betekent dus dat hogescholen heel goed moeten weten waarom ze onderzoek doen. Het kan niet zo zijn dat we meer onderzoek doen aan hogescholen omdat het budget stijgt. U moet in staat zijn om te formuleren waarom praktijkgericht onderzoek belangrijk – nee, waarom het cruciaal – is voor ons land, voor onze samenleving.

En dat is nog helemaal niet zo gemakkelijk, want het is druk daar in het middenveld. Als ik me even beperk tot een lineair model van innovatie, dan is het helemaal niet simpel om praktijkgericht onderzoek daar een unieke plaats in te geven. Want vertel me, hoe verhoudt het zich tot toegepast onderzoek, zoals dat gedaan wordt aan de TO2-instituten? Hoe verhoudt het zich tot beleids- en departementaal onderzoek, zoals dat gedaan wordt aan de Rijkskennisinstellingen? En hoe verhoudt het zich tot toepassingsgericht wetenschappelijk onderzoek zoals dat gefinancierd wordt door het TTW-domein van NWO? En laten we wel wezen, het verschil tussen onderzoek aan de universiteiten en aan hogescholen is niet in alle gevallen simpel met een schaarstje te knippen.

Het is druk dus op het middenveld van de kennissamenleving. En ik kan u verzekeren dat, naarmate het praktijkgericht onderzoek in budget verder groeit, zich ontwikkelt en professionaliseert, u de gunfactor zult gaan verliezen. Want ergens in de toekomst ligt het punt dat u niet meeprofiteert van het gunstige tij van de wetenschap, maar dat u zult groeien ten koste van andere begrotingsposten op de Rijksbegroting. En dan moet de functie, de rol en de positie van het praktijkgericht onderzoek staan als een huis, geformuleerd vanuit eigen kracht.

Als u zelf gelooft in het belang van onderzoek in het HBO, als het meer is dan louter budgetverhoging, dan zult u duidelijk moeten kunnen maken waarom verdere groei noodzakelijk is.

Praktijkgericht onderzoek is onderzoek in en met de samenleving

Voor u staat een vriend van het praktijkgericht onderzoek. En als ik kijk naar het huidige innovatielandschap, dan zijn de hogescholen eigenlijk nagenoeg afwezig. Als het gaat om het Nationaal Groeifonds, topsectoren, missiegedreven innovatie, of welke discussie ook: de focus ligt op universiteiten. En dat is een gemiste kans.

Nederland lijkt soms te vergeten dat onderzoek aan de universiteiten deels bedoeld is om een heleboel kennis te genereren waarvan niemand een idee heeft of en wanneer die ooit nuttig zal worden gebruikt. Het is dan ook geen schande dat valorisatie op veel universiteiten nog altijd wordt gezien als een aparte activiteit, een derde poot in de opdracht aan de academia. Zo staat het ook in de wet, als wettelijke derde taak, al blijft het wonderlijk dat er geen structureel budget voor wordt vrijgemaakt in de eerste geldstroom. Geld voor valorisatie is in Nederland tot nu toe altijd extra en tijdelijk. En geeft altijd politiek gedoe en beleidsgedoe op het ministerie.

Bij valorisatie draait de discussie dus meestal om universiteiten en dat is mijns inziens onterecht. Want juist *praktijkgericht* onderzoek is sterk gekoppeld aan de beroepsopleiding en het beroepenveld. Je zou kunnen bepleiten: praktijkgericht onderzoek, dat IS valorisatie. Daar waar in de academia valorisatie altijd als een aparte activiteit wordt gezien, een toefje slagroom op de taart, daar *ademt* het praktijkgericht onderzoek valorisatie. Valorisatie IS de taart. De maatschappelijke impact van onderzoek op hogescholen zou onomstreden, vanzelfsprekend en boven alle twijfel verheven moeten zijn.

Eerder dit jaar bracht de AWTI een essay uit met de titel 'Samen grip krijgen op wicked problems'. In het essay trekt de AWTI lessen uit de coronacrisis. We hebben tijdens de pandemie gezien dat het beleid werd gestuurd door virologen en epidemiologen. Met de beste wetenschappelijke modellen probeerden ze de werkelijkheid te voorspellen. Maar een land in lockdown is een wicked problem, waar je geen grip op krijgt met wetenschap alleen. Wie stond erbij stil dat de jeugd zou vereenzamen zonder fysieke contacten, dat je familie niet langdurig kunt weren uit verpleeghuizen, dat verplegend personeel

niet zomaar van de ene naar de andere afdeling verplaatst kan worden, dat je om-en-om in ploegen moest gaan werken zodat je productielijn in de fabriek niet stil zou komen te staan bij onderlinge besmetting? Wie stond daarbij stil? De professionele beroepsgroep. De mensen met voeten in de modder, handen aan het bed. De professional voor de klas, de mensen aan de knoppen. Het is deze beroepsgroep geweest die Nederland draaiende hield, terwijl de andere helft van Nederland in zijn hemdsmouwen 's morgens wat langer kon uitslapen voordat hij met een kop koffie in de hand Teams of Zoom opstartte voor de eerste vergadering van die dag.

De werkelijkheid in onze samenleving is niet te begrijpen en niet te beschrijven met wetenschap. De werkelijkheid is *altijd* een wicked problem. En ik denk dat praktijkgericht onderzoek daar zijn allerbelangrijkste rol te vervullen heeft.

Praktijkgericht onderzoek is dus niet simpeler dan academisch onderzoek. Integendeel. Het is ingewikkelder. Het raakt direct aan de ingewikkelde werkelijkheid, waar modellen en formules niet werken. In de praktijk kun je niet simpel denken. Wanneer je denkt vanuit de haarvaten van de samenleving, dan is praktijkgericht onderzoek misschien wel het moeilijkste wat er is. Want hoe kom je methodisch tot een goede aanpak, in de realistische, complexe omgeving van de beroepspraktijk? Excellent praktijkgericht onderzoek is daarom moeilijker maar ook vele malen *belangrijker* dan de meeste mensen beseffen. Althans, zo zou het moeten zijn. In ieder geval wil ik u vandaag uitdagen om vanuit dit beeld, met overtuiging te spreken over dat belang.

Meer impact uit praktijkgericht onderzoek

Het volle potentieel van impact uit praktijkgericht onderzoek is nog lang niet bereikt. Ik denk dat we pas aan het begin staan. De moeilijke uitdaging ligt erin om die impact te vergroten. Ik denk dat dat alleen kan wanneer de hogescholen gaan werken aan het *structureel en duurzaam* maken van de impact van hun onderzoek. De samenwerking tussen een student en het plaatselijk ziekenhuis, of tussen een lector en een mkb-er, is heel mooi en waardevol. Maar hoe veranker je de kennis, hoe creëer je een ecosysteem dat blijft en dat leeft? En hoe zorg je dat de opgedane kennis beklijft en wordt verspreid in het beroepenveld, zodanig dat het hele veld profiteert en zich ontwikkelt? Kortom, hoe kom je tot structurele en duurzame impact?

Bij valorisatie aan universiteiten spreken we vaak over kennisgebruikers. Om *duurzame* impact te creëren met praktijkgericht onderzoek, heb je niet gebruikers nodig, maar eigenaars. Je moet dus een aantal fasen vooruit denken en de eigenaars meenemen in het onderzoeksproces. Je kunt kennis niet over de schutting gooien, want er is aan de andere kant van de schutting geen grond waarop de kennis kan landen. Je zult dus systemisch moeten denken en de hele innovatieketen meenemen tot aan grootschalige implementatie in de praktijk toe.

Daarnaast is innovatie uit praktijkgericht onderzoek nooit waardenvrij. Het staat zo dicht bij de werkelijkheid, dat je – vanuit die haarkvaten van de samenleving – een beeld moet hebben van waarom iets ‘goed’ is. Waar is behoefte aan? Wat maakt ons land, of onze regio beter? En waarom dan?

Het gaat bij onderzoek aan hogescholen dus om langjarig commitment aan waardengedreven keuzes voor de omgeving. De maatschappelijke context is altijd aanwezig. Als het goed is leidt de hogeschool dus niet mensen op in de vakgebieden waar je als *hogeschool* goed in bent, maar in die vakgebieden die nodig zijn voor een goede *samenleving*, voor welzijn en welvaart in de regio. En daarvoor is een sterk profiel en een duidelijke identiteit nodig. Want een hogeschool formuleert niet vooraleerst *hoe*, maar *waartoe* zij de studenten opleiden.

Meer profiel, scherpe keuzes

In een AWTI-advies van vorig jaar roepen wij de regio's op om te werken aan richtinggevende regionale agenda's. Wat is goed voor de regio? En hoe draagt de regio bij aan Nederland? Daarbij hoort integraal de vraag: en wat is daarin dan de rol van de hogeschool?

Voor grote, brede hogescholen in de Randstad is dat best ingewikkeld. Je kunt niet kiezen, want alles is van belang. En ook universiteiten maken, ondanks het scherpe stelsel-advies van de AWTI, geen scherpe profielkeuzes. In zo'n landschap van brede amorfe instellingen, vergt het bestuurlijke moed om toch scherp te kiezen. Op papier zouden universiteiten en hogescholen elkaar zo goed kunnen aanvullen. Maar in de praktijk zijn ze vooral elkaars concurrenten.

Naast bestuurlijke moed is er daarom ook politieke moed nodig om scherper aan de wind te zeilen als het gaat om profilering en de rol van het hoger

beroepsonderwijs. Het ministerie werd eergisteren in ScienceGuide beticht van beleidsluiheid, bij gebrek aan visie op de positie van het praktijkgericht onderzoek. Als ik u was, zou ik het heft zelf in handen nemen bij die uitdaging.

Want als het HBO echt profiel durft te trekken, dan heeft het mijns inziens goede kaarten in handen. Staat u mij toe een toekomstbeeld te schetsen.

In mijn beeld van de toekomst is het HBO het hoogst haalbare in ons land voor als je een vak, een beroep, een vaardigheid wilt leren. Woorden als beroepseer en trots komen dan in mijn gedachten op. Waardengedreven, integere professionals.

- Als je niet wilt horen bij de grote, grijze massa beleidsmedewerkers en managers, dan kies je voor het beroepsonderwijs.

- Als je een baan wilt hebben, waarbij je niet drie maanden ertussen uit kan zonder dat er iets faliekant mis gaat op het werk, dan kies je voor het beroepsonderwijs.

- Als je een baan wilt hebben waar de meerwaarde van afspat, dan ga je naar het beroepsonderwijs.

- Als je een vak wilt leren, dan ga je naar het beroepsonderwijs.

En als je in dat beroepsonderwijs het hoogst haalbare wilt behalen, maatschappelijke impact wilt hebben, wilt bijdragen aan een innovatief beroepenveld, aan het aantrekkelijk en vooruitstrevend maken van de sector, dan kies je voor de hogeschool.

Het praktijkgericht onderzoek is in dat toekomstbeeld de parel van de hogeschool. Onderzoek dat in de haarvaten van de samenleving de meest ingewikkelde problemen aanpakt en de praktijk van het beroep verbetert, structureel en met uitstraling naar de hele regio en ons land.

Ik geloof erin. Maar alleen als u er ook in gelooft, zal het gaan gebeuren. Dus leg uw bescheidenheid af, en ga ervoor. Op inhoud. Op eigen kracht.